

Bertha Zoltán:

Természet és halál

Sebők Melinda: Halálmotívum Rónay György és Pilinszky János tájköltészetében

Noha Rónay Györgyről, Pilinszky Jánosról, általában a Nyugat harmadik nemzedékéről (illetve a negyedikről is, ha Sötér István beosztását vesszük alapul) napról napra születnek az újabb és újabb alapvető és résztanulmányok, s a modern magyar szakrális vagy filozofikus-metafizikai költészet áramlatairól is átfogó és eligazító új munkák állnak már rendelkezésünkre (Rónay László, Cs. Varga István, Pomogáts Béla, Szigeti Lajos Sándor és mások jóvoltából), s a még újabban megjelent tanulmánykötetek közül is elég csak Rónay László (*Leletmentés – Katolikus költők a huszadik században*) vagy Domokos Mátyás (*A metafizikus költészetéről*) című műveire utalni: mindezek mellett és után Sebők Melinda átgondolt, koncepciózus kötete olyan értéket képvisel, amely valódi hozzájárulást jelent az előbb emlegetett kutatások árnyalásához és kiteljesítéséhez. Elsősorban a Rónay és Pilinszky költészetében – döntően a költői természetképek szemantikai, hangulati és poétikai rétegeiben – megnyilatkozó halálképzetek, pusztulásvíziók és elmúlásmotívumok rendszeres felderítése révén jut el olyan eredményekhez, amelyek hozzásegítenek a két költő világvilágában és lírikusi útjában kifejlő tragikus létlátások állandó és változó természetének, esztétikai karakterének a még pontosabb, még hitelesebb értelmezési lehetőségeihez, vagy a bennük közösnek, hasonlóknak, összevethetőnek ítélt mozzanatok áttekintő interpretációjához. A mértéktartó célkitűzését elegánsan körvonalazott programmal és szerényen, ámde annál meggyőzőbb hozzáértéssel, lényeglátással és problémaérzékenységgel megvalósító munka mindazonáltal megbízható elméleti, filológiai, költészettörténeti, modernségértelmezési, sőt alkotáspszichológiai, művészetelméleti alapokra, ismeretanyagra, háttértudásra támaszkodik.

Először is járatosságról tanúskodik két ilyen kiemelkedő költő egész életművében, azok recepciótörténetében, a Nyugat-nemzedékek egymásra következő és váltakozó szemlélet-, stílus- és paradigmátörténeti folyamatrajzában, a különféle történeti líraváltozatok (az élménylírától a tárgyias-absztrakt képiségig, a hangulatköltőiségtől a személytelen objektivitásig terjedő értékminőségek) világában, a nemzedéktörténeti dimenzió legfőbb személyes és intézményi vonatkozásaiban, valamint a motívumvizsgálat teoretikus irányai és lehetőségei között. Mindezek a szempontok megfelelőképpen érvényesülnek a konkrét vers- és verscsoport-elemzések folyamán, s külön kiemelendő például a Babits Mihályhoz és a Babits-inspirációhoz, az ehhez a meghatározó szellemi örökséghez kapcsolódó életrajzi mozzanatok megvilágító filológiai kutatásokon alapuló számbavétele, vagy a háborús élményvilág jelentőségének a taglalása a különféle – a fenyegetettségűl a bevégezettségig terjedő – reflektív érzületformák, az időbeliséghez kötöten vagy kötetlenül áthagyományozódó poétikai alakzattípusok tükrében.

E könyv megragadó esszéstílusú igazán közel hozhatja újra az olvasókhöz ezt a két remekíró, nemkülönben a modern elégikus és vízióteremtő költészettípus legmarkánsabb karakterjegyeit. Természetkép és halálsejtelelem mély összefüggéseit feltárva az emberi élet leggyökeresebb meghatározottságait taglalja, s az életrajzi, irodalomtörténeti adalékok (levelek, dokumentumok) segítségével kiváltképpen érdekessé, izgalmassá, érdeklődést felkeltővé tudja színesíteni ezt a versidézetekkel bőségesen megelevenített, hiteles és szép kettősportrét.